

Eelnõu valmimine on oluline verstapost Eesti kliimapoliitika edendamisel.

Tunnustame üldiste põhimõtete sõnastamist peatükis 2. Kõik on asjakohased, vajalikud ning aitavad kaasa laiema kandepinna loomisele kliimamuutuste leevendamisel ja nende mõjudega kohanemisel. **Põlvkondadevahelise õigluse** põhimõtte sätestamine ja järgimine peaks meile olema auasjaks, **keskkonnaeesmärkidega kooskõla hoidmise** põhimõtte aitab ära hoida tarbetut kulu ja välditavat kahju, **konkurentsivõimelise ettevõtluse soodustamine** on kliimakindla majanduse seaduse üheks juhtmõtteks jne. Asjakohane on **looduspõhiste lahenduste väärtustamine** ja nende läbiv kaasamine ja integreerimine erinevatesse sektoritesse. Looduspõhised lahendused on seni ainsad toimivad meetmed atmosfääris 'üleliigsete' kasvuhooonegaaside sidumisel. Lisaks on looduspõhised lahendused olulised ka elurikkuse kaitsel ja taastamisel, inimeste hea elukeskonna tagamisel ning süsinikuvaru turvalisel hoidmisel. **Ringmajanduse tunnustamine** horisontaalse põhimõttena on tervitatav. Kliimaseadus peab tagama, et ressursitõhusus ja jäätmetekke vähendamine muutuvad prioriteediks kõigis sektorites, kusjuures rõhku peab panema nii ringlusele, esmase toorme kasutamise minimeerimisele kui ka toodete pikaeealisusele. Positiivselt tõstame esile **kestliku ruumiloome ja liikuvuse põhimõtete** hõlmamist.

Peame väga oluliseks, et eelnõu on eesmärgiks seadnud **teaduspõhise lähenemise** kliimaeesmärkide seadmisel ja poliitikameetmete kujundamisel. See on võtmetähtsusega usaldusväärse kliimapoliitika elluviimiseks järgnevatel kümnenditel. Asjakohased on eelnõus sisalduvad erinevad **mehhanismid läbipaistvuseks**, sh korraline aruandlus ja kliimanõukogu sõltumatu roll.

Alljärgnevalt on esitatud nõukogu ettepanekud eelnõu täiendamiseks ja tugevdamiseks.

1. Suurem rõhk võimaluste loomisele

Kliimasõbralikuma majanduse poole liikumine saab pakkuda uusi võimalusi nii majandusele, inimestele kui ka keskkonnale. Kliimakindla majanduse seadusel on potentsiaal anda sellele protsessile hoogu. Valitsus võiks hinnata, kas kõik asjakohased hoovad, mis antud seaduse raamesse mahuksid, on rakendatud.

Näiteks võib olla asjakohane eelnõus ja seletuskirjas fookuse suurendamine majanduse konkurentsivõime tugevdamisele ja tulevikutrendidega kaasnevate võimaluste oskuslikule kasutamisele. Selgemalt saab rõhutada liikumist teadmismahuka, kõrgtehnoloogilise ja ekspordivõimelise majanduse suunas ning luua tingimused selle arendamiseks.

Seletuskirja sissejuhatuses on esile toodud valdkonnad, mis võiksid tuua Eestile konkurentsieelise. Seal on juttu vähese heitega või heitevabadest kütustest ning muuhulgas võiks kaaluda, kas seda oleks mõistlik laiendada vähese heitega või heitevabale keemiatööstusele, mis hõlmaks ka näiteks väetiste või materjalide tootmist.

2. Kliima- ja keskkonnanäesmärkidega vastuolus olevate meetmete kaardistamine ja mõju analüüs

Rõhutame vajadust kaardistada kõik kliima- ja keskkonnanäesmärkidega vastuolus olevad majandusmeetmed (sh varjatud subsideerimised, maksueringused jm), mis võivad turgu moonutada, soodustada fossiilkütuste kasutamist ning soosida keskkonnakahjulikke praktikaid ja tootmisviise kliima- ja keskkonnasõbralikumate alternatiivide asemel. Lisaks loetletule on kliimaäesmärkidega vastuolus olevad majandusmeetmed koormaks riigieelarvele: avalikud vahendid peab suunama kestlikku arengut toetavatesse valdkondadesse.

Ettepanekud:

- Laiendada § 46 lõikes 3 toodud analüüsi ulatust viisil, et see hõlmaks kõiki majandusmeetmeid, mis on vastuolus kliima- ja keskkonnanäesmärkidega, mitte vaid neid, mis takistavad avalikul sektoril fossiilsete kütuste kasutamisest eemaldumist. Tähele tuleb panna, et hindamist vajavate meetmete mõju võib olla nii otsene kui ka kaudne.
- Hinnata tuleb meetmete otsesest ja kaudset mõju kasvuhooenergiaheite, keskkonnaseisundile, bioloogilise mitmekesisusele ja ökosüsteemidele jm olulistele näitajatele, sh sotsiaalmajanduslikele.
- Iga viie aasta järel tuleb kliimaaruandes esitada ülevaade nii meetmetest (vahepealse uuendatud meetmete hindamisega) kui ka sammud nende meetmete kaotamiseks või vähendamiseks aruandele järgneva 5 aasta jooksul.
- Sätestada, et aastaks 2027 kaardistatud suure mõjuga subsideerimised lõpetatakse järkjärgult hiljemalt aastaks 2035, välja arvatud juhul, kui nende jätkamine on põhjendatud ühiskonna turvalisuse või õiglase ülemineku vajadustega.
- Kõige kiiremini peab tegutsema otseselt fossiilkütuste tootmist ja tarbimist soodustavate subsideerimitega, mille kaotamise eesmärgi võiks seada esimese vastavasisulise aruande järel olevatesse aastatesse (2030. aasta paiku).

3. Kliimanõukogu roll

Praeguses eelnõus ei ole ette nähtud, et kliimanõukogu saaks anda otseseid soovitusi kliimaäesmärkide muutmiseks või uute eesmärkide kehtestamiseks. Kaaluda, kas lisada kliimanõukogu volituste hulka õigus esitada hinnanguid ja soovitusi kliimaäesmärkide tõstmiseks, vajadusel ka nende muutmiseks (§ 50).

Eelarves tuleb näha ette täiendavad vahendid kliimanõukogu töö toetamiseks - see on täiendav ülesanne Kliimaministeeriumile ja ei saa eeldada, et see oleks lahendatav tänaste ministeeriumi ülesannete arvelt. Viimase aasta koostöö Kliimaministeeriumiga on näidanud, et töötajad on ülesannetega koormatud ja materjalide ettevalmistus läheb üle tähtaja. Kliimanõukogu töö toetamisel võiks võtta aluseks sarnase mudeli nagu Eelarvenõukogu puhul, kus nõukogu tööd toetavad spetsialistid aitavad ette valmistada materjale ning toetavad nõukogu tööd analüüsiga.

4. Tehnoloogia vs looduspõhised lahendused

Hoiatame nn 'tehnooptimismi' eest kliimamuutuste leevendamiseks kasvuhoonegaaside sidumisel. Looduspõhised lahendused ja tõendatult toimivad kliimamuutusi leevendavad ja muutustega kohanemist soodustavad lahendused peavad investeringute tegemisel olema eelistatud katsetamata tehnoloogiatesse investeerimisel. Samuti tuleb selgemalt sõnastada looduspõhiste lahenduste eelistamine tehnoloogiliste ees, kui nende mõju on võrdväärne või suurem.

5. Ringmajanduse põhimõtete täpsustamine

Ringmajanduse mõiste ja rakendamine vajavad täpsustamist, et vältida eksitavaid tõlgendusi. Soovitame sõnastada § 21-s, et ringmajandus tähendab ressursside ja materjalide pikaajalist ja tõhusat kasutamist, eelistades kohalikke ja taastuvaid materjale ning vähendades jäätmeteket. Lisada nõue, et ringmajanduse põhimõtteid tuleb rakendada kõigis sektorites, mitte ainult jäätmemajanduses.

Soovitav sõnastus § 21: „Ressursse ja materjale kasutatakse tõhusalt ja pikaajaliselt, vähendades jäätmeteket. Eelistatakse ringlussevõttu, taastuvaid ja kohalikke tooraineid ning minimeeritakse esmase toorme kasutust.“

6. Kestliku ruumiplaneerimise tugevdamine

Kestliku ruumiplaneerimise põhimõtte rakendamine eelnõus on väga asjakohane, kuid see võiks kajastuda ka § 38 lõikes 2, et soosida selle integreerimist KOVide strateegilistesse dokumentidesse ja tegevusplaanidesse. Samuti võiks samas lõikes täpsustada kestlike liikumisvalikute loetelu.

Soovitav sõnastus § 38 lõige 2 punkt 5: „soodustavad kestlikku ruumiplaneerimist ja liikumisvalikuid, sealhulgas ühistranspordi, kergliikluse ja jalakäijatele sobivate lahenduste kasutamist ning arendamist.“

7. Avaliku sektori fossiilkütustest loobumine

Sätetada, et ka erandlike valdkondade puhul (riigikaitse, tervishoid) tuleb fossiilkütuste kasutamist vähendada nii palju kui võimalik. Laiendada fossiilsete kütuste kasutamise piiramist võimalikult paljudele avalikke ülesandeid täitvatele sõidukitele, mitte ainult täitevvoimule.

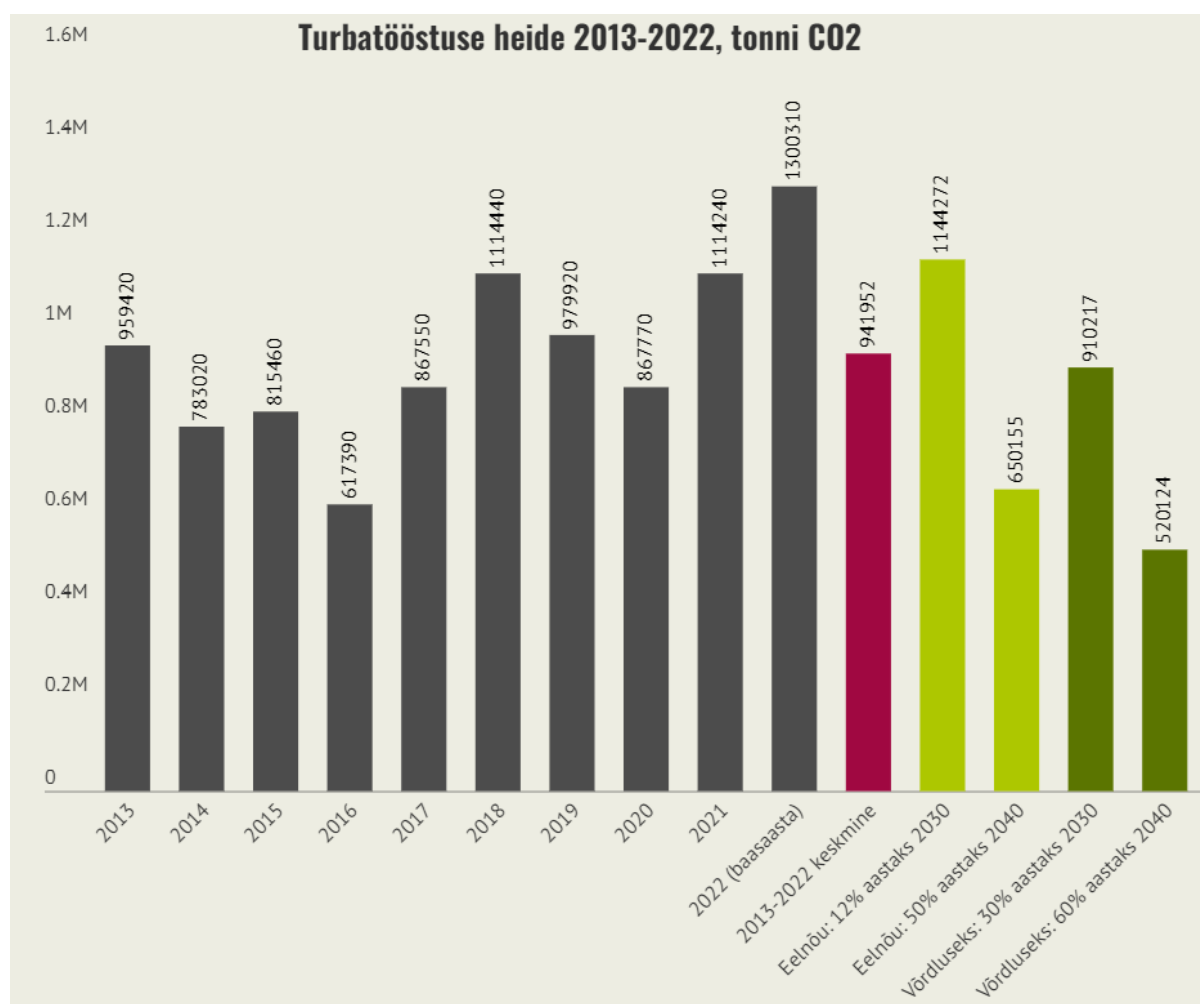
8. Eesmärgid

Konkurentsivõime ja ambitsioonikad eesmärgid ei ole vastuolus. Pigem vastupidi, madalad eesmärgid ehk vähene sisemine surve jätkusuutlike majandusharude jõustamiseks ja ettevõtluse edenemiseks võib juba lähitulevikus osutada oluliseks arengupiduriks. Tähtis on seada realistlikud, ent piisavalt ambitsioonikad eesmärgid, mille täitmine aitab katalüseerida uue majanduse kujunemist ning mis meie ettevõtetel on oma peamistel eksporditurgudel kvaliteedimärgiks. Julgustame lähtuma varasemalt Eesti seatud eesmärkidest ja mitte maha jääma neist riikidest, kellega me täna ja tulevikus majandussuhteid hoiame ja loome.

Lisaks tõstame esile paar silmajäänud punkti:

Energeetika. Palume hinnata, kas energiamajanduse arengukavasse värskest lisatud plaanide kohaselt (kliimanõukogule tutvustatud energeetika pika plaani kohaselt) on vajalik ka kliimaseaduse eesmärke täpsustada.

Turbatööstus. Kümne aasta keskmine (2013-2022) turbatööstuse heide on olnud 942 tuhat tonni CO₂ aastas. Baasaastaks olev 2022. aasta oli väga suure kaevandamismahuga (1,1 mln t) ja sellest tulenevalt ka suure heitega (1,3 mln t CO₂), mis on 30% kõrgem kui viimase kümne aasta keskmine heide (joonis 1). Eelnõukohane heite vähendamine 12% aastaks 2030 võrreldes aastaga 2022 ei too kaasa sisulist muutust. Selle järgi jääb sektori heide 2030. aastal endiselt suuremaks kui nii perioodi 2013-2022 kui ka perioodi 2018-2022 keskmine heide. Palume kaaluda, kas võrdluses teiste sektoritega ning riigi üldeesmärkide saavutamise seisukohast on see asjakohane.

Joonis 1. Turbatööstusest lähtuv heide (tonni CO₂) perioodil 2013-2022, perioodi keskmine (punane tulp), eelnõukohane vähenemine 12% aastaks 2030 võrreldes baasaastaga 2022 ning 50% aastaks 2040 (helerohelised tulbad) ning võrdluseks eesmärk vähemalt 30% vähenemist aastaks 2030 ning 60% aastaks 2040 (tumerohelised tulbad).

9. Riiklikud tööriistad

Soovitame kliimameetmete planeerimisel ja rakendamisel rakendada riiklikul tasandil tööriistu, mis võimaldavad paremat seiret ja mõjuhindamist. Empiiriline (koos)mõjude-põhine

eesmärgistamine, jälgimine ning otsustamine võiks olla Eesti kestliku juhtimise standard. Nii saab eesmärke seades teha need erinevatele osapooltele lihtsamini mõistetavaks ning joondada huvigrupid töötama ühiste eesmärkide saavutamise nimel. Näitena toome rakenduse ClimateView kasutamist kliimaeesmärkide jälgimisel ja planeerimisel.

10. Koostöö

Eelnõus tasub esile tõsta koostöö vajadust teadusasutuste, riigi ja kohalike omavalitsuste vahel, et koguda ja analüüsida andmeid meetmete tõhususe ja tulemuslikkuse kohta.

11. Majanduslik mõttekus ja rahaline kestlikkus

Erinevate meetmete kõrvutamisel tuleb jälgida nende hinda ja arvestada, et võime kulutusi tehes võtta tulevastele põlvkondadele kohustusi, mis mõjutavad konkurentsivõimet. Investeeringute valik mõjutab kliimamuutusega tegelemise koormuse jaotumist põlvkondade vahel samamoodi, nagu seda teeb ka süsiniku emissiooni eesmärkide seadmine erinevatele harudele. Roheüleminek eeldab suuri investeeringuid näiteks energiataristusse, mida ei saa sageli rahastada pelgalt turupõhiselt. Maksumaksja raha kasutamisse tuleb suhtuda vastutustundlikult ja valida lahendus, mis pakub sama tulemust võimalikult soodsa hinnaga. Mahukate investeerimisotsuste tegemine vajab väga põhjalikku analüüsi, see ei saa põhineda vaid poliitilisel otsusel.